

на запровадження демократичних принципів управління наукою. Популярні серед громадськості яскраві виступи вченого в засобах масової інформації щодо різноманітних проблем науки і суспільного життя.

Я.С. Яцків — лауреат Державних премій України (1983, 2003), СРСР (1986), премії

ім. Є.П. Федорова НАН України, нагороджений орденами України «За заслуги» II та III ступенів, орденом «Дружба» Російської Федерації.

Наукова громадськість, колеги, друзі щиро вітають Ярослава Степановича з ювілеєм, зичать міцного здоров'я, щастя, нових творчих звершень.

70-річчя члена-кореспондента НАН України В.О. СТРИЖАЛА

9 жовтня виповнилося 70 років відомому вченому в галузі механіки деформівного твердого тіла і міцності матеріалів та елементів конструкцій членові-кореспондентові НАН України Володимирі Олександровичу Стрижалу.

В.О. Стрижало народився в 1940 р. у м. Луцьку в родині військовослужбовця. У 1962 р. із відзнакою закінчив механічний факультет Київського політехнічного інституту. Працював асистентом на кафедрі опору матеріалів КПІ, яку в той час очолював член-кореспондент АН УРСР (згодом — академік НАН України) Г.С. Писаренко. За його рекомендацією Володимир Олександрович вступив до аспірантури Інституту металокераміки і спецсплавів АН УРСР. 1964 року Інститут металокераміки і спецсплавів АН УРСР було перейменовано в Інститут проблем матеріалознавства АН УРСР, а в 1966 р. на базі сектору міцності створено Інститут проблем міцності АН УРСР. З першого дня його функціонування В.О. Стрижало став співробітником відділу втоми і термовтоми.

У 1966 р. він захистив кандидатську дисертацію на тему «Исследование прочностии несущей способности цилиндричес-

ких оболочек из тугоплавких металлов при программном изменении нагрузки и температуры (применительно к условиям работы в термоэлектронных преобразователях)». Після цього продовжив дослідження циклічної міцності тугоплавких сплавів за умов програмного малоциклового навантаження в жорсткому режимі. Було встановлено ефект локальної циклічної повзучості тугоплавких матеріалів за високих температур, тобто в умовах, коли такі матеріали знаходяться у високопластичному стані, а їх руйнування пов'язане з повним вичерпанням пластичності внаслідок «перекачування» металу із одних зон в інші.

Протягом 1970–1974 рр. В.О. Стрижало та його співробітники створили експериментальну базу і провели цикл досліджень, які допомогли розробити нові підходи до оцінювання довговічності в умовах малоциклової втоми, яка супроводжується циклічною повзучістю матеріалу при м'якому пульсуючому навантаженні. Вчений експериментально обґрунтував і запропонував критерій подібності повзучості металів — критерій гомохронності, що дав можливість описувати умови подібності процесів спрямованого пластичного деформування

металів і досліджувати їх при різних видах напруженого стану й різних режимах статичного і циклічного навантаження. Володимир Олександрович увів поняття про критерій опору металів повзучості при циклічному і статичному навантаженнях, розробив метод його кількісної оцінки і виконав класифікацію конструкційних сплавів щодо їхнього опору повзучості. Вивчені закономірності, отримані рівняння і розроблені критерії лягли в основу створеної В.О. Стрижалом теорії прогнозування міцності й довговічності конструкційних сплавів для умов циклічної повзучості.

Узагальнення результатів цих досліджень дало змогу вченому сформулювати основні положення докторської дисертації на тему «Циклическая ползучесть и усталость металлов при малоцикловом нагружении в экстремальных температурных условиях», яка була захищена в 1979 р.

У 1977 р. В.О. Стрижало очолив відділ міцності при криогенних температурах, який мав тісні творчі зв'язки із провідними організаціями СРСР, що створювали й експлуатували криогенну техніку (ЦКБЕМ, НВО «Кріогенмаш» та ін.), і виконував для цих організацій широкий спектр наукових робіт із дослідження міцності при криогенних температурах і розроблення відповідних методів розрахунку.

На початку 90-х років у відділі продовжували розвиватись дослідження впливу імпульсного струму й електромагнітних полів на поведінку сплавів криогенної техніки в умовах глибокого охолодження, що мало суттєве практичне значення для оцінювання граничного стану елементів конструкцій надпровідних електромагнітних систем (ЕМС), які впроваджували в енергетику в зв'язку зі створенням криогенераторів нового покоління і потужних ЕМС для термоядерних реакторів типу «Токамак». Було розроблено установки, на яких отримано унікальні експериментальні дані, що

використовували лєнінградські спеціалісти НВО «Електросила» та НДІЕФА ім. Д.В. Єфремова, а також на ОНДІЯД (Дубна) під час створення потужних надпровідних ЕМС. Результати цих досліджень показали, що за умов дії імпульсних електромагнітних полів відбувається пластифікація металів і знижується їхній опір зовнішнім навантаженням, що проявляється в частковій нейтралізації низькотемпературного зміцнення сплавів за температур, близьких до абсолютного нуля.

Володимир Олександрович приділяв велику увагу дослідженням малоциклової втоми елементів конструкцій із концентраторами напружень. Його наукові досягнення в цій галузі отримали достойне визнання: за розроблення визначальних рівнянь і критеріїв граничного стану матеріалів при циклічних навантаженнях у 1988 р. у складі творчого колективу йому присуджено премію АН УРСР ім. О.М. Динника, а в 1990 р. – Державну премію УРСР у галузі науки і техніки. За створення новітніх методів оцінювання міцності та довговічності елементів конструкцій В.О. Стрижалу в 1997 р. у складі творчого колективу присуджено Державну премію України в галузі науки і техніки.

З-під пера вченого вийшло понад 330 публікацій, з них 2 монографії. Інтенсивну наукову працю він поєднує з науково-організаційною і педагогічною діяльністю. Протягом 1988–1999 рр. на посаді заступника директора з наукової роботи Володимир Олександрович доклав багато зусиль до перебудови Інституту проблем міцності. Сьогодні він член Національного комітету України з теоретичної та прикладної механіки, Українського товариства з механіки руйнування матеріалів, Європейського товариства цілісності конструкцій (ESIS); заступник голови Наукової ради «Механіка деформівного твердого тіла» при Відділенні механіки НАН України; входить до складу

спеціалізованих учених рад Інституту проблем міцності ім. Г.С. Писаренка НАН України і НТУУ «Київський політехнічний інститут». Він заступник головного редактора Міжнародного науково-технічного журналу «Проблемы прочности», член редколегії часопису «Техническая диагностика и неразрушающий контроль».

У 1996 році В.О. Стрижала обрано членом Нью-Йоркської академії наук, а в 2003 р. — членом-кореспондентом НАН України за спеціальністю «Механіка руйнування» Відділення механіки НАН України.

Володимир Олександрович приділяє багато уваги вихованню не тільки інженер-

них, а й наукових кадрів. Від 1979 р. він професор НТУУ «Київський політехнічний інститут» на кафедрі «Динаміка, міцність машин та опір матеріалів», читає курс лекцій «Експериментальні методи в механіці деформівного твердого тіла». Під його керівництвом захищено 15 кандидатських і 5 докторських дисертацій.

За заслуги в розвитку науки і підготовку кадрів учений нагороджений орденом «Знак пошани» і медалями.

Наукова громадськість, колеги й учні щиро вітають Володимира Олександровича з ювілеєм, зичать міцного здоров'я, щастя і нових відкриттів.

70-річчя члена-кореспондента НАН України А.О. ТАРЕЛІНА

10 жовтня виповнилося 70 років відомому вченому в галузі енергомашинобудування та загальнотехнічних проблем енергетики членові-кореспондентові НАН України Анатолію Олексійовичу Тареліну.

А.О. Тарелін народився 1940 року в м. Орлі в родині військовослужбовця. У 1965 р. закінчив енергомашинобудівний факультет Харківського політехнічного інституту за фахом «Турбобудування». Розпочав трудову діяльність у Харківському філіалі Інституту механіки АН УРСР (нині Інститут проблем машинобудування ім. А.М. Підгорного НАН України) під керівництвом академіка Л.О. Шубенка-Шубіна. В 1974 р. Анатолій Олексійович захистив кандидатську дисертацію на тему «Конструювання оптимальних робочих лопаток останніх ступенів парових турбін великої потужності». Під час її обговорення відомий учений-

енергетик професор Ленінградського політехнічного інституту І.І. Кирилов відзначив, що вперше у вітчизняній практиці турбобудування запропоновано формалізовані методи, що дають змогу конструювати й обирати на заключній стадії проектування варіанти лопаток не суб'єктивно, а ґрунтуючись на об'єктивному аналізі великої кількості конструкцій, розрахунки яких здійснені не «вручну», а в автоматизованому режимі.

Протягом 1977–1985 рр. А.О. Тарелін працював ученим секретарем Інституту проблем машинобудування. У 1985 р. очолив відділ загальнотехнічних досліджень в енергомашинобудуванні (на цей час — відділ загальнотехнічних досліджень в енергетиці), який підтримує традиції наукової школи, заснованої академіком Л.О. Шубенком-Шубіним. У 1994 р. Анатолій Олексійович за-